

Наташа В. Игњатовић*
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за француски језик и књижевност

Оригинални научни рад
УДК 81'42:070
305-055.1/.2:316.774
Примљено 10. 11. 2016.

РОДНО ОСЕТЉИВ ЈЕЗИК У ЈАВНОМ ДИСКУРСУ

Употреба родно осетљивих језичких форми у медијима може у значајној мери да допринесе развоју свести о родној равноправности. Будући да је закон о родној равноправности усвојен још 2009. године као и да се често у медијима најављивало усвајање новог нацрта 2016. године, желели смо да проверимо да ли је у дневним јавним гласилима, дакле у јавном дискурсу, родно осетљив језик у употреби као и да ли постоји значајна разлика у односу на период пре десет година.

Корпус са једне стране чине чланци из домена политике, друштва, науке и образовања дневних *on line* новина *Блиц*, *Данас* и *Политика* у периоду од два месеца, од почетка јануара до краја фебруара 2016. године и чланци истих области наведених дневних новина из 2006. године.¹

Сматрамо да (не) употреба родно осетљивих форми може да да слику односа и става друштва према родној равноправности. Методом анализе садржаја, циљ нам је био да констатујемо саму појаву као и контекст у коме се наведене форме (не) појављују али и да упредимо са ситуацијом од пре десет година. Као теоријски оквир за овај рад користимо истраживања и препоруке ауторки САВИЋ, ЧАНАК и др. (2007), ФИЛИПОВИЋ (2009, 2012) и ФИЛИПОВИЋ, КУЗМАНОВИЋ (2012).

Кључне речи: родно осетљив језик, дневне новине, анализа садржаја, родна равноправност.

Увод

Последњих година се на српској медијској сцени, чини се, интензивирала полемика везана за сексизам, полну и родну равноправност, те је можда то знак да смо на путу ка освешћивању бар по питању важности ове теме у нашем друштву. Да ли је било неког помака у спознавању и решавању овог проблема, будући да је од доношења закона 2009. прошло седам година или ће и тај претходни и сваки следећи остати само мртво слово на папиру, то

* natasa.ignjatovic@filfak.ni.ac.rs

¹ Нисмо у могућности да се ограничимо на период по месецима због недоступности свих чланака *on line*. Из тог разлога преглед чланака се односи на јул 2006. за *Политику*, јануар и фебруар 2006. за *Блиц* и свега два чланка у листу *Данас* са датумом 28.02.2006.

зависи и од нас самих са једне стране, али сасвим сигурно, и у далеко већој мери, од политички релевантних чинилаца нашег друштва са друге стране. На тој нашој јавној, политичкој сцени, један министар себи допушта сексистички испад након којег, уместо да сам поднесе оставку, о његовом разрешењу расправља се у Скупштини. Треба ли да будемо срећни због исхода или разочарани што министрово понашање, нажалост, осликава стање духа већине у нашој земљи?

Разлоге сексизма и неравноправности сматрамо да треба тражити у доминацији традиционалних подела и патријархалног модела на коме почива наше друштво. Деконструкција укорењених бинарних подела у свести појединца чини се да остаје изазов за све друштвене актере који се осећају позваним да дају допринос својим деловањем. Упркос годинама школовања и стицању образовања, приближавању другог и другачијег, раду на превазилажењу стереотипног мишљења и развоју критичког мишљења, усвојени патријархални модел не допушта појединцу да промени и релативизује своје ставове. Дубоко смо уверени да је улога наставника веома важна будући да је један од циљева у оквиру наставног процеса у формалном образовању свакако развијање толеранције и равноправности.

Управо на основу нашег искуства у настави и непосредним разговорима о родној равноправности са ученицима различите старосне доби, у периоду од 2000. године до данас, приметили смо не толико развијену свест о важности овог питања за друштво уопште². Изненађујуће је што и један део образованих жена сматра да је стереотипна подела на мушке и женске послове у друштвеној заједници као и подела обавеза и послова у самој породици, потпуно 'нормална' и не мисле да би нешто требало мењати. Са друге стране, одређени број припадника младе, мушке популације склон је наглашеним уопштавањима и стереотипизацији те сматра да „жене не би требало да се нађу на руководећим положајима јер се стално свађају те то није добро за посао, док су мушкарци

² Наведена запажања произилазе из ауторовог дугогодишњег рада у настави француског као страног језика, прецизније са часова који су за педагошки циљ имали освешћивање значаја равноправности у друштву.

озбиљнији и одговорнији”.³ Врло чест случај је и одсуство било какве реакције и мишљења што је такође показатељ неког прећутног одобравања стереотипних подела као и непостојање мотивације појединца. Још један феномен својствен нашем друштву, а који се такође примећује у разговорима на ову тему, је и посматрање појаве у друштву чији смо део као да се то дешава неком другом, као да појединац нема контролу над својим животом а камоли да утиче на друштвене промене, не схватајући или занемарујући чињеницу да се одговорношћу појединца доприноси друштвеној одговорности. Често се на часовима осећа потпуна резигнираност младих људи што је поражавајуће за друштво, о овом и о многим другим друштвеним питањима: „Шта ја ту могу да урадим, то је тако, наш је систем такав.”

Питање родне равноправности је, наравно, и друштвено и политичко питање. Постојање и најбољег закона међутим не значи ништа без развијене свести о значају равноправности за друштво. По истраживању *Global medija monitoringa*, како се наводи у листу *Данас*, слика жене у српским медијима је и даље стереотипна. По речима поверенице за заштиту родне равноправности Бранкице Јанковић „преовлађују у медијима стереотипне женске улоге, или забављачке или мајке и домаћице, што доноси слику жене као инфериорне и некомпетентне“ (*Данас*, 12.01.2016.). И у магазину *Недељник* ауторке су се бавиле питањем сексизма и родне равноправности, те говорећи о дешавањима на политичкој сцени расправља се и о начину на који се сексизам манифестује код нас. Међутим, парадоксално, ауторке текста нису доследне у употреби родно осетљивог језика те налазимо мушки род за назив занимања и титуле једне од њихових саговорница: „Дефинишући сексизам, *психијатар* и *лидер* Демократске странке Србије Санда Рашковић Ивић истиче да је реч о идеологији која [...]” (*Недељник*, 11.02.2016.). И уопште узев у последње време се медији, бар штампани доста баве темом равноправности и законом о родној равноправности те *Политика* наводи, позивајући се на министарку Михајловић, следеће: „Предлог закона о равноправности жена и мушкараца биће повучен из скупштинске процедуре“ (*Политика*, 12.02.2016.) а затим даје објашњење у новом чланку да је део невладиног сектора имао извесних примедби (*Политика*, 18.02.2016.).

³ Стереотип који је у истој или сличној форми више пута исказиван на часовима.

Неоспорно, питање родне равноправности је једно од горућих у српском патријархалном друштву. Одсуство критичког мишљења, стереотипне поделе на основу традиционалног културног модела резултирају манифестацијом сексизма на свим нивоима. Осим одговарајућег педагошког приступа у настави за које верујемо да може да допринесе решавању овог питања, мишљења смо да медији имају огромну улогу и моћ да утичу на побољшање стања, те да би један од начина свакако било избегавање употребе граматичког мушког рода у називима занимања којима се данас баве жене. Другим речима, коришћење родно сензитивних термина у јавном дискурсу је један од начина доприношења родној равноправности.

Будући да је језик неодвојив од друштва односно да се у њему огледају све карактеристике друштва, и употреба родно осетљивих облика у једном језику осликава стање друштва о положају жене, о њеној равноправности са мушкарцем или њеној девалоризацији. Ј.Филиповић сматра да се „родна перспектива у језику може анализирати као директан корелат вредновања и позиционирања жена и мушкараца на хијерархији друштвене моћи, могућности приступа позицији моћи и њихове “видљивости” [...]” (ФИЛИПОВИЋ 2009: 110).

У раду у коме се између осталог говори и о неопходности употребе родно осетљивог језика у настави и истицања важности рода, наводи се да су и сами закони писани родно неосетљивим језиком (ПЕТРУШИЋ, КОНСТАНТИНОВИЋ ВИЛИЋ 2012: 526). З. Мршевић такође сматра да се употребом родно осетљивог језика у свакој врсти комуникације доприноси родној равноправности те да као такав налази и своје утемељење у српском језику који допушта различите наставке као и конгруенцију (МРШЕВИЋ 2011: 113).

Ауторке студије *Анализа родне димензије у високошколском образовном материјалу*, у којој је проучаван родно осетљив језик у универзитетским уџбеницима, констатују: „У образовном материјалу готово нигде није заступљен родно осетљив језик. Уџбеници користе термине и изразе готово искључиво у мушком роду” (БАЋЕВИЋ, БЛАГОЈЕВИЋ и др. 2010: 18).

О употреби родно осетљивог језика бавиле су се Свенка Савић и сараднице у књизи *Род и језик* у којој је дато 12 предлога

упутстава за коришћење родно осетљивих језичких облика у јавном дискурсу од којих издвајамо следећа: „ Упутство 1: Следити основно правило за грађење реченице у српском језику: субјекат и предикат се морају слагати у роду и броју и лицу. [...] Упутство 2: Употребљавати доследно форму женског рода за именовање занимања и титуле жена свуда где је то могуће. [...] Упутство 5: Користити паралелене форме ако се препорука односи и на мушкарце и на жене. [...]” (САВИЋ, ЧАНАК и др. 2009:13-27)

Академик Иван Клајн у интервјуу објављеном у листу *Данас* сматра да је проблем у недостатку савремених речника, квалитетних уџбеника, лектора у медијима и часова језика у средњој школи те да су то разлози због којих се нисмо навикли на употребу женског рода одређених именица (*Данас*, 13.10.2014). Он у даљем интервјуу наводи: “Родна неравноправност у језику не потиче отуда што су неки мушки шовинисти одлучили да женама ускрате њихова права, него отуда што је граматички систем, а добрим делом и лексички, обликован у време кад у друштву никакве равноправности није било” (*Данас*, 13.10.2014).

Са друге стране, Јованка Радић са Института за српски језик САНУ се противи и нада се да „наметнути пројекат феминизације ипак неће потрајати, те подрити начин говора и мишљења утврђен граматичким механизмима српског језика [...]”. У њеној аргументацији, између осталог, налазимо и да је родно осетљив говор резервисан за „ниже логичке нивое“ односно у случајевима у којима постоји „чврста веза између знака и означеног“ док „таква веза не (треба да) постоји у званичном и јавном говору, чије је пожељна карактеристика интелектуалност и појмовно мишљење, те и изостанак форми резервисаних за ниже логичке нивое“ (*Политика*, 09.11.2015.).

Иако је у српском језику могуће градити женски род именица које означавају занимања, титулу, функцију, наведена истраживања су показала да овакве лексеме изостају у језику постојећих закона и универзитетских уџбеника. Полемика о њиховој систематичној употреби код лингвиста опстаје. Избор лексема мушког рода свакако не може имати своје утемељење у случајевима када је то противно прескриптивним граматичким правилима о слагању субјекта и предикта у роду, броју и лицу док се употребом женског рода именица за занимања која обављају жене на посредан начин доприноси њиховој валоризацији у друштву.

С обзиром на то да језик са једне стране осликава друштво а са друге има моћ да друштво мења, употреба родно осетљивог језика у медијима заправо има и едукативну димензију. „Зато је промовисање родно осетљивог језика у медијима важан елемент родно осетљивог медијског извештавања. Феминистичка лингвистика инсистира не на пуком опису језика, већ на друштвеној реалности и променама које се у њему огледају“ (ФИЛИПОВИЋ, КУЗМАНОВИЋ 2012 : 50).

Употреба родно осетљивог језика у медијима је један али свакако не једини начин освешћивања по питању родне равноправности. Свака стереотипизација и подела по улогама на основу патријархалног модела вредности, доприноси девалоризацији и субмисивности жена у јавном животу. Како би жене биле адекватно приказане и „видљиве“, неопходно је обезбедити да „медији буду ослобођени имплицитних порука у представама рода, избећи стереотипне приказе рода у складу са патријархалним обрасцима родне дихотомије који дискриминишу жене у различитим областима друштвеног живота [...]“ (ФИЛИПОВИЋ, КУЗМАНОВИЋ 2012: 52).

Будући да медији имају недвосмислену улогу у промовисању родне равноправности, било путем имплицитних или експлицитних порука, било путем избора језичких облика, у наредним поглављима бавимо се анализом прикупљене грађе у циљу добијања потпуније слике о употреби родно осетљивог језика у дневним писаним јавним гласилима.

2. Истраживање и методологија

Сваки јавни дискурс манифестација је моћи те медији као средство информисања могу да утичу да поједине језичке форме постану видљиве и да употребом у јавној сфери ове форме постану део свакодневног комуницирања и изражавања.

Циљ истраживања је да укажемо на праксу која је присутна у јавном дискурсу а која се тиче употребе (не) маркираног женског рода будући да сматрамо да је језик моћно средство које може да допринесе одређеним друштвеним променама или пак да учврсти устаљену језичку праксу. У том смислу, истраживање смо засновали на следећим питањима:

- 1) На који начин се (не) употребљавају облици за женски род именица које означавају занимање, титулу, функцију?
- 2) У којој мери су заступљени облици за женски род у јавном дискурсу, типа грађани/грађанке?
- 3) Да ли има значајних разлика у употреби родно осетљивог језика у примерима који чине грађу из 2016. и оним из 2006. године?

Корпус за ово истраживање чине чланци дневних новина на интернет порталима *Данас*, *Политика*, *Блиц*. Прегледано је 150 чланака из домена политике, друштва, културе, образовања, науке у периоду од 01. 01. 2016. до 29. 02. 2016. године (50 чланака у сваком од наведених листова) као и 77 чланака у истим листовима из 2006. године и то: 25 у *Политици* из јула месеца 2006, *Блиц* 50 чланака у периоду јануар-фебруар 2006. и у листу *Данас* 2 чланка из фебруара 2006. године. Иако је реч о релативно малом корпусу као и о кратком периоду (два месеца) и чињеници да анализа није обухватила све текстове наведених дневних листова сматрамо да резултат анализе може да укаже на стање везано за наведену употребу родно сензитивног језика.

Методолошки поступак се заснива на квантитативној и квалитативној анализи грађе. У том смислу смо из корпуса ексцерпирани реченице које садрже маркирани или немаркирани женски род именица за титулу или занимање као и оне у којима се у обраћању (не) користе паралелне именице мушког и женског рода, типа грађани/грађанке.

Најпре смо проверили у колико од укупног броја примера аутори користе (не) маркиран род. Затим смо установили код којих назива занимања постоји доследност у употреби форми у женском роду, као и код којих занимања се систематично употребљавају именице у граматичком, мушком роду.

Етапе истраживања као и резултати представљени су у наредним поглављима.

3. Анализа корпуса из 2016.године

Из корпуса од 150 чланака из 2016. године ексцерпирано је 94 исказа у којима налазимо примере употребе женског рода именица за занимања, титулу и звање, затим примере у којима се употребљава мушки род за називе занимања женског рода и на крају, неколико примера јавних обраћања у којима је женски род дискриминисан, односно изостало је помињање женског рода,

другим речима у јавним обраћањима присутни су примери апсолутне доминације, дакле без паралелних облика женског рода, типа грађани/грађанке.

Укупан број именица у женском роду које означавају занимање, звање, титулу је 49 а заступљеност у посматраном корпусу је различита. Укупан број ових именица у корпусу из 2016. године, са понављањем је 86. Именице смо поређали по учесталости у посматраној грађи, где примећујемо велики број оних за које смо пронашли по један пример, што је случај код чак 30 именица, 12 именица се појављују два пута. Редослед је следећи: *професорка* или *професорица* (7), *директорка* или *директорица* (7), *ауторка* (6), *председница* (4), *потпредседница*, *учитељица*, и *канцеларка* (3), *министарка*, *писатељица*, *политичарка*, *књижевница*, *представница*, *грађанка*, *новинарка*, *уредница*, *повереница*, *генералица*, *официрка*, *мајсторица* (2), *шефица*, *стрељачица*, *дактилографкиња*, *социолошкиња*, *секретарка*, *пуковница*, *колегиница*, *газдачица*, *студенткиња*, *помоћница директора*, *стилисткиња*, *кустоскиња*, *балерина*, *посланица*, *продуценткиња*, *комедијашкиња*, *подофицирка*, *војничкиња*, *библиотекарка*, *трговкиња*, *предузетница*, *историчарка*, *добитница*, *докторка наука*, *активисткиња*, *музичарка*, *композиторка*, *песничкиња*, *фотографкиња*, *филантропкиња* (1).

Наведене лексеме сведоче о постојању великог опсега именица од којих се гради женски род као и о чињеници да је реч о врло продуктивном граматичком механизму. Поред тога, сва наведена занимања у женском роду су део контекста на основу кога закључујемо да, осим тога што се велики број жена бави овим пословима учињен је и значајан помак у њиховом истицању у неким сферама, као нпр. у војсци: *подофицирка*, *војничкиња*, *пуковница*, *генералица*, *официрка*, затим у науци: *докторка наука*, у политичком животу: *посланица*, *министарка*, *канцеларка*.

3.1. Примери родно неосетљивог језика

Следећи примери су показатељи дискриминације према женском роду, јер су употребљене форме мушког рода за занимања која обављају жене и то у конкретним примерима. Противно граматичким правилима о слагању именице са глаголом у роду, броју и лицу, као и слагања у оквиру саме синтагме имамо 13

примера у којима су дате форме мушког рода, односно без слагања у роду.

У 7. примеру реч је о наводима интервјуисане особе док је у примеру 11. реч о цитату, односно на који начин су наведену песникињу окарактерисали њени савременици. У примерима 12. и 13. налазимо наводе из интервјуа са глумицом Мирјаном Карановић. Сви остали примери, укупно 9, делови су новинских текстова аутори дневних листова.

У односу на број примера са маркираним женским родом, (86), можемо да констатујемо да је број примера, (12), у којима се аутори служе родно неосетљивим терминима занемарљиво мали, односно чини 13, 95 % од укупног броја.

1) Иако је Школски одбор изабрао *професорку* хемије **Драгану Богојевић** за **директора** средње александровачке школе „Свети Трифун“, министар просвете Срђан Вербић није дао сагласност за њено постављење. (Блиц, 23.02.2016).

2) Хрватски **адвокат за децу Ивана Милас-Кларић** изјавила је Al Jazeera да су у њихову канцеларију стигле пријаве да неки родитељи деци дају препарате попут капи, али и да их чак препоручују неки лекари (Блиц, 05.02. 2016.)

3) Сваки **лекар** опште праксе требало би да информисе пацијента о факторима ризика за добијање карцинома – истакла је др Ана Јовићевић, онкоепидемиолог у Институту за онкологију и радиологију Србије. (Блиц, 05.02.2016.)

4) „То је списак лепих жеља, а не закон“, тврди **Тања Игњатовић, психолог** и представница Аутономног женског центра, која је присуствовала седници Женске парламентарне мреже, одржаној дан уочи повлачења закона из скупштинске процедуре, на којој су представници дела невладиног сектора изнели примедбе у вези са законом. (Политика, 18.02.2016).

5) Неколико дана раније, **судија Елен Хелер**, која је предводила делегацију Светске јеврејске организације за реституцију (WJRO), подсетила је приликом посете нашој земљи да је, од 46 европских земаља потписница Терезинске декларације из 2009, једино Србија донела овакав закон. (Политика, 15.02.2016.).

6) Златном медаљом су постхумно одликовани и први управник Музеја савремене уметности у Београду Миодраг Б. Протић, као и **архитекта Иванка Распоповић**. (Политика, 15.02.2016.).

7) Велику захвалност и поштовање наша саговорница има за своју *професорку* Људмилу Грос Поповић, сматрајући је заслужном за образовање које је стекла. – **Људмила је** веома добра жена, **пријатељ и професор**. (Политика , 05.02.2016)

8) **Аутори** изложбе су **историчар уметности Лидија Јакшић** и **књижевница Лаура Барна**, која се личношћу и делом Исидоре Секулић бавила и као **писац** у роману „Моја последња главобоља“, објављен 2008. у Заводу за уџбенике. (Данас, 23.02.2016.).

9) Циљ Фестивала је да се скрене пажња на значај релевантних садржаја у издавачкој продукцији Србије ... каже за Данас **Зорица Стабловић Булајић, директор и главни уредник** HERA.edu. (Данас, 28.01.2016.)

10) *Стисатељице* имају посебно место у том кругу заборавана – овим речима је Слободанка Пековић најавила књигу „Даница- Очи пуне звезда, руке пуне трња“ Бранке Радовановић, посвећену животу и делу **Данице Марковић** (1879-1932), *песникиње, есејисте, учитељице* и једне од најважнијих **представника** српске модерне. (Данас, 20.01.2016.)

11) Савременици су за **Даницу Марковић** још на почетку њене песничке каријере тврдили да је „фрапантно снажан **песник**, [...]“ (Данас, 28.01.2016.)

12) „Та ситуација у којој сам истовремено **редитељ** и главна *глумица* на почетку ме је ужасавала“ - **Мирјана Карановић** (Данас, 17.01.2016.)

13) [Мирјана Карановић]: „Мислим да се никада нећу бавити режијом или писањем као професионални **редитељ** или **сценариста**, већ тако да то могу да испричам, одиграм и да то буде моје мало дело. (Данас, 17.01.2016.)

3.2. Грађанке као невидљиви грађани

У следећим примерима из корпуса, укупно 16, употребљен је граматички, мушки род у множини чиме је женски род остао невидљив. Такође, у свим обраћањима хијерархијски најзначајнијих политичких чинилаца наше земље, изостаје обраћање припадницама женског рода. Наиме, у 9 од 10 примера у корпусу, женски род је немаркиран, што чини 90 % примера. Посебно забрињавајуће је што су то политички говори председника и премијера државе, чак 8 примера, у којима се обраћају и захваљују грађанима али не и грађанкама, пензионерима али не и пензионеркама и један пример у коме председник државе препознаје успехе спортиста али не и спортисткиња. Дакле у политичком дискурсу огледа се *de facto* доминација мушког рода док ће родно осетљив језик употребити политичарке⁴ или представнице/представници опозиционе партије, пример 26. Наравно, ограничавамо се од уопштавања, закључак се односи на посматрани корпус.

⁴ Видети више у новинским чланцима који се налазе у библиографији.

Осим тога, у 18. примеру, наведени шифрарник радних места део је званичног документа наше државе који нам заправо потврђује да су закони и прописи написани родно неосетљивим језиком. У њему су, апсолутно сва занимања представљена у мушком роду иако у реалности наведене послове обављају жене колико и мушкарци.

14) У Нишу се вечерас на протесту „Новинари не клече“ испред Народног позоришта окупило око 200 **новинара, грађана и представника** невладиног сектора који су поновили да неће одустати од захтева да премијер одржи обећање и смени министра одбране. (Блиц, 11.01.2016.)

15) Мамци за гласаче на изборним листама странака **редитељи, певачи, глумци** (Блиц, 26.02.2016.)

16) Занимљиво је да **грађани** Србије управо премијера Александра Вучића сматрају фигуром која највише доприноси добрим односима Србије и Русије. (Блиц, 17.01.2016.)

17) У Немањиној 11 донели су у петак уредбу која је кључни корак у искорењавању праксе по којој су државни **службеници** за исте послове добијали и по 30.000 динара различиту плату. Примери да *кафе-куварице* по државним агенцијама зарађују по 45.000 динара, а њихове *колегинице* у министарствима и до 15.000 динара мање практично ће отићи у историју (Блиц, 17.02.2016.)

18) Шифрарник радних места: **портир, службеник, саветник, сарадник, референт, млађи референт, финансијско-рачуноводствени референт, координатор, курир/експедитор поште, возач, диспечер, аналитичар, комерцијалиста, продавац, економ, магационер, правник, правни сарадник, финансијско-рачуноводствени сарадник, рачуноводствени сарадник, административни помоћник, пословни секретар, записничар, технички секретар.** (Блиц, 17.02.2016.)

19) (Наслов) Лончар: „**Здравствене раднике** нико не сме да бије.“ (Блиц, извор Бета, 18.02.2016.)

20) Председник Републике Томислав Николић поручио је данас да, у времену дуплих стандарда у свету, **грађани** Србије не смеју да престану да се боре за истину, правду, [...] (Политика, 15.02.2016)

21) Николић је **грађанима** поручио да у Србији морамо да будемо уверени да имамо перспективу, наглашавајући да то не говори да би некога умирио из уских политичких разлога. (Политика, 15.02.2016.)

22) Николић: „**Честитам грађанима Дан државности, а одликованима заслужена признања.**“ (Политика, 15.02.2016.)

23) Председник Србије Томислав Николић честитао је данас **грађанима** 15. фебруар, Дан државности, и уручио указе о одликовању 66 личности и институција. (Политика, 15.02.2016.)

24) „Част ми је да вам у име свих **грађана** уручим одличје. [...]“ – председник Србије, Томислав Николић (Политика, 15.02.2016.).

25) „Колико год нам националног поноса и радости доносили **спортисти**, толико бисмо иста осећања могли да поделимо и када су у питању уметност и наука само када би ти њихови резултати били видљивији, или чак уопште видљиви у медијима и нашим разговорима”, изјавио је Николић. (Политика, 15.02.2016.).

26) „Дан државности је празник слободе којим се обележава не само слободарска традиција српског народа, већ и поштовање свих *грађанки* и **грађана** Србије различитих етничких, верских и културних идентитета”, каже ЛДП и додаје да је данас више него икад потребна уређена земља која ће чувати сваку слободу, право на достојанствен живот људи који у њој живе и која ће бити огледало свакога од нас и поштена мера наше вредности, права и обавеза. (Политика, 15.02.2016.).

27) Председник Центра за међународну сарадњу и одрживи развој Вук Јеремић честитао је **грађанима** Србије Дан државности. (Политика, Тајнуг 15.02.2016.).

28) Почетком године почела је да ради Фондација за младе таленте, коју је основао град Београд са циљем да помогне изузетно надареним младим **ученицима и студентима**. (Политика, 15.02.2016.).

29) Вучић је казао да је захваљујући **пензионерима** заустављено пропадање Србије. „Нарочито сам захвалан **пензионерима**, јер ви сте прави јунаци. (Политика, 14.02.2016.)

30) Зденка Миливојевић из Савеза учитеља Србије је казала да **учитељи** не могу да раде квалитетно без додатних материјала и подсетила на резултате анкете по којима чак 74 одсто **професора** разредне наставе из свог џепа плаћа фотокопирање или папир за копирање, јер то не може да уради у школи. (Данас, 24.02.2016.).

31) За последњих месец дана у Шапцу су убијене четири особе и извршена су два брутална напада на **медицинског радника** и *две трговкиње*. (Данас, 12.02.2016.).

4. Анализа корпуса из 2006. године

Из корпуса од 77 чланака из 2006. године, ексцерпирани смо 56 примера у којима доминирају називи занимања у мушком роду иако је реч о особама женског рода. Укупан број ових именица са понављањем је 18, тек три именице се појављују по два пута и 12 по једном. Дакле, у посматраном корпусу налазимо називе за занимања у женском роду (у загради је број појављивања у посматраној грађи), као што су *канцеларка* (2), *редитељка* (2), *председница* (2), *сценаристкиња*, *глумица*, *поетеса*, *директорка*, *продавачица*, *јуна-*

киња, књижевница, докторка, министарка, радикалка, градоначелница, шефица (1). На основу овог резултата, примећујемо постојање врло скромног дијапазона именица у женском роду за разлику од посматраног корпуса из 2016.године.

4.1. Примери родно неосетљивог језика

Да је пре десет година родна дискриминација у употреби језичких облика у јавном дискурсу била присутнија него данас сведоче примери које наводимо. У чак 36 примера од 56 колико их је укупно у посматраном корпусу, налазимо 46 случаја у којима, или именица није сложена у роду са глаголом или је у оквиру саме синтагме изостало слагање у роду, односно назив занимања је у мушком роду иако је реч о особи женског рода. У односу на посматране примере у корпусу из 2006. године, чак у 69,7 % употребљен је родно неосетљив језик.

1) Сама филмска прича, коју је написала *поетеса и драмски писац Милена Марковић*, вешто нуди истраживање осећања, разочараности и наде генерације чију су младост „појели скакавци“ а да се при томе ни једног тренутка не помиње политика, личности из света политике или импутирају каква експлицитна значења. (Политика, 03.07.2006.)

2) Миле Антић сматра да није прихватљиво решење које је предложила помоћник директора Републичке дирекције за имовину **Милица Ђорђевић** – да се, на захтев бројних наследника, продужи рок за пријављивање одузете имовине, али само у оквиру постојећег Закона о пријављивању и евидентирању имовине. (Политика, 04.07.2006.)

3) Приликом избора кандидата, предност су имали академци чији је пасош празан, а једна од њих је **Тања Дробњаковић**, студент београдског Пољопривредног факултета. (Политика, 05.07.2006.)

4) **Деана Јовановић**, студент антропологије, сигурна је да ће се на мапи њеног путовања наћи Барселона, Париз и Лисабон, као и градови западне Европе које силно жели да обиђе. (Политика, 05.07.2006.)

5) Када помислим на гомиле папира, чекање у реду и остале перипетије које прате добијање визе, још сам срећнија што сам испунила услове конкурса. Свесна сам да се ова прилика пружа једном у животу и да бих нешто слично себи могла да приуштим само уз велика одрицања – каже **Ана Јовчић**, студент београдског Пољопривредног факултета. (Политика, 05.07.2006.)

6) Срећан пут академцима је пожелела и **Ксенија Миливојевић**, секретар Европског покрета Србије, која је нагласила да би, у наредних месец дана, студенти требало да своју земљу прикажу у што бољем светлу. (Политика, 05.07.2006.)

7) **Портпарол** специјалног изасланика УН за Космет **Хуа Ђијанг** јуче је за Б-92 рекла да су обе стране обавештене о намери да се организује такав сусрет. (Политика, 05.07.2006.)

8) Тек јој је 36 година, у Америци је тек осам лета, а ушла је у књигу која бележи америчку историју и почетке америчког „женског инжењерства,, са **Елен Свелоу Ричардс** (1842–1911), једном од првих **еколога** у историји планете. (Политика, 06.07.2006.)

9) И **Ричардсова** је, као санитарни **инжењер** Института за технологију у Масачусетсу, бринула тада о чистој води баш као и наша **Милица** данас, као „старији **инжењер** првог реда,, у фирми ПБСЈ са седиштем у Мајамију, у Флориди. (Политика, 06.07.2006.)

10) Магистарски рад је одбранила 2001, исте године је положила и инжењерски испит за грађевину при Инжењерској комори САД и постала лиценци **инжењер** с бројем 110847. (Политика, 06.07.2006.)

11) У разговору са представницима београдских медија који прате преговоре о Космету, амерички амбасадор јуче је нагласио да посета Вашингтону није организована да би се преговарало о Косову, него да ће се на највишем нивоу разговарати о томе какве односе САД очекују са Србијом, као и да ће **државни секретар Кондолиза Рајс**, која ће примити премијера Коштуницу, „јасно ставити до знања каква је наша политика и шта смо ми спремни да учинимо како бисмо имплементирали такву политику,,. (Политика 06.07.2006.)

12) Продужетка рока за пријављивање одузете имовине, за сада, неће бити, каже **помоћник директора** Републичке дирекције за имовину **Милица Ђорђевић**. (Политика, 10.07.2006.)

13) Пред почетак састанка, Коштуница и **Рајс** су се руковали у салону Министарства спољних послова, пред многобројним камерама, при чему је **државни секретар** само, одговарајући на репортерско питање, изразила осуду најновијег терористичког чина у Индији. (Политика, 12.07.2006.)

14) Драматургију представе потписује Славенка Миловановић, сценограф је Коста Бунушевац, **костимограф Дуња Махочић**, а за избор музике одлучила се Ивана Вујић. (Политика, 14.07.2006.)

15) Казне су неопходне за правилан развој личности – рекла је **Светлана Филиповић, неуропсихијатар**. (Политика, 19.07.2006.)

16) Владимир Вукчевић, тужилац за ратне злочине Републике Србије, и **Карла дел Понте**, главни хашки **тужилац**, данас ће у Хагу потписати меморандум о приступу електронској бази података хашког тужилаштва. (Политика, 19.07.2006.)

17) Израелски званичници су најавили да би **амерички државни секретар Кондолиза Рајс** могла да следеће недеље допутује у регион. (Политика, 22.07.2006.)

18) **Флоранс Артман**, **портпарол** Тужилаштва Хашког трибунала, изјавила је за Данас да власти у Србији неће да ухапсе генерала Ратка Младића, већ чекају да се приволи на предају. (Данас, 28.02.2006.)

19) **Едита Крунић, потпредседник** Конгреса српског уједињења задужена за економске односе са матицом: „ Не могу да оценим како држава лобира за своје интересе на Косову или било где, када de facto, то наша држава не ради.“ (Данас, 28.02.2006.)

20) „Интерфиш“ из Ниша, једина фабрика за прераду и конзервирање рибе у Србији, у току ове године има намеру да купи бродове и погон за замрзавање рибе у Хрватској, потврдила је за Блиц **директор** ове фабрике **Александра Микић**. (Блиц, 23.01.2006.)

21) Што се тиче законске стране, ту сам мирна јер сам све радила по закону и у консултацији са мојим адвокатима – каже за Блиц **Бојана Лекић, директор и главни и одговорни уредник** БК ТВ. (Блиц, 23.01.2006.)

22) И **председник** Врховног суда Србије **Вида Петровић – Шкоро** кренула је у акцију. (Блиц, 23.01.2006.)

23) Издавач мали (Форум писаца), **аутор Викторија Радич, мађарски теоретичар књижевности и есејиста**, не живи овде и не седи по књижевним кафанама, књига није имала ни десети део одјека као једна друга о Кишу, објављена некако у исто време, али мрзилачка, антисемитска, са снажном потпором критичара-уредника окупљених у издавачкој кући Народна књига. (Блиц, 24.01.2006.)

24) Као да се заборавило да је Иво Андрић имао свог пажљивог **лектора, госпођу Веру Стојић**. (Блиц, 24.01.2006.)

25) Дајемо подршку Влади да је што пре формира – поручила је **Патриша Генон, члан** FIC. (Блиц, 26.01.2006.)

26) Насмејана је била и **Милана Антић, студент** економије. (Блиц, 27.01.2006.)

27) Будући **адвокат Миљана Тодоровић** прво планира куповину компјутера. (Блиц, 27.01.2006.)

28) **Декан** Факултета за менаџмент „Браћа Карић“ **Љиљана Марковић кандидат је за амбасадора** Србије и Црне Горе у Јапану, одлучио је Савет министара СЦГ. (Блиц, 31.01.2006.)

29) Поред анагажмана на БК универзитету, **Марковићева је професор** јапанског језика на Филолошком факултету у Београду и **директор** Центра за Јапан и источну Азију на том факултету. (Блиц, 31.01.2006.)

30) У супротном, најозбиљнији **кандидат је**, како је Блиц већ писао, **драмски писац и амбасадор** СЦГ у Норвешкој **Вида Огњеновић**. (Блиц, 31.01.2006.)

31) [...] **Татјана** већ ради као **асистент** на Математичком факултету и **професор** у Математичкој гимназији. (Блиц, 01.02.2006.)

32) Неготинка др **Гордана Поповић стручни је изасланик** аустријске владе у седишту ЕУ у Бриселу. (Блиц, 02.02.2006.)

33) **Др Вера Вујовић, педијатар**, каже за Блиц да су најчешће и најпроблематичније алергије на храну код деце до прве године живота. (Блиц, 02.02.2006.)

34) Потребан је одлазак у неку клинику која [...] каже **Лепојка Митаноски, председник** организације за заштиту права инвалида “Из круга”. (Блиц, 03.02.2006.)

35) Амерички **стручњак** за Блиски исток **Тамара Кофман Витс** из либералног Brookings института у Вашингтону оценила је да Западу не прети појачан ризик терористичких напада. (Блиц, 08.02.2006.)

36) Нема бубања – објашњава **координатор** овог пројекта и *наставница* у гимназији **Мирјана Крстуловић**. (Блиц, 11.02.2006.)

4.2. Грађанке као невидљиви грађани

И у корпусу састављеном од чланака из 2006. године, налазимо примере у којима је дата множина искључиво у мушком роду. Употреба родно осетљивог језика подразумева паралелне форме, односно и употребу женског рода множине свуда где је то могуће. У 37., 41., и 42. примеру, говори се о *студентима, стипендистима*, иако је међу њима и велики број студенткиња. У примеру 39. дат је искључиво мушки род, *наставник, васпитач*, иако се у већем броју овим послом баве жене. Чини се да је устаљена пракса у употреби генеричког мушког рода учинила да се зенемари друштвено језичка реалност, те је тако женски род тек подразумеван али не и видљив.

37) Најуспешнији **студенти** завршних година факултета из Србије, њих 200 који су добили бесплатну шенгенску визу и „интеррејл“, возну карту, отиснуће се 17. јула на незаборавно путовање Европом. (Политика, 05.07.2006.)

38) **Посланици** су, пре неколико дана, окончали још једно ванредно заседање, усвајањем неколико системских закона, међу којима и Закон о финансирању локалне самоуправе, чије ефекте, како се тврди, **грађани** треба најдиректније да осете. (Политика, 22.07.2006.)

39) Једном стечену лиценцу **васпитачи, наставници и стручни сарадници** неће морати да продужавају нити обнављају. Она ће важити све док је **наставник** психички и физички способан за рад, а под одређеним околностима лиценца му може бити суспендована или одузета. (Блиц, 25.01.2006.)

40) Пријаве могу слати **грађани, инжењери или инспектори** који су по службеној дужности утврдили неправилности у раду инжењера, а казним мерама подлежу само чланови Инжињерске коморе којих има више од 14.000. (Блиц, 25.01.2006.)

41) Да се рад и залагање на факултету исплати, доказују **52 студента** Нишког универзитета који су од Филип Мориса добили стипендије од 2.000 евра. (Блиц, 27.01.2006.)

42) Од награђених **стипендиста** Блицу је десет **студената** потврдила да своје знање у будућности планира да употреби у Нишу. (Блиц, 27.01.2006.)

5. Упоредна анализа два корпуса: из 2006. и 2016. године

Како бисмо утврдили постојање евентуалних разлика, односно да ли је у складу са препорукама и упутствима језичких стручњака (нпр. САВИЋ, ЧАНАК и др. 2009, ФИЛИПОВИЋ, КУЗМА-НОВИЋ 2012) било значајнијих помака у употреби родно осетљивог језика, упоредили смо две грађе: из 2016. и 2006. године. Најпре смо узели у обзир примере у којима налазимо називе звања, занимања, титуле, функције поред имена особе женског рода на коју се односе. Упоредили смо број примера у којима је дат назив занимања сложен у роду са именом особе у женском роду на коју се односи (нпр. Иако је Школски одбор изабрао *професорку* хемије Драгану Богојевић [...]) као и оне у којима је назив занимања најпре сложен у роду са именом особе на коју се односи а затим и сâм субјекат сложен са предикатом у роду, броју и лицу са једне стране (нпр. [...], *Новинарка Антонела Риха* прочитала је проглас [...]), са друге стране са бројем примера у којима је особа женског рода док назив занимања није сложен, дакле у мушком је роду ([...] каже за Данас **Зорица Стабловић Булајић, директор и главни уредник** HERA.edu.) као и оне примере у којима је предикат сложен у лицу, роду и броју али само са женским именом (нпр. Хрватски **адвокат** за децу **Ивана Милас-Кларић** изјавила је [...])

Укупан број посматраних примера у корпусу из 2016. године је 78. Родно осетљив језик употребљен је у 60 примера док је родно неосетљив заступљен у 18 примера.

Дакле, број примера у корпусу из 2016. у којима имамо наведену титулу, звање у женском роду поред женског имена имена вршитељке функције је 60 односно 76,9 % примера. Број примера у којима је назив функције у мушком а име особе женског рода те је предикат у облику женског рода је 18, односно 23, 1 %.

Укупан број посматраних примера у корпусу из 2006. године је 66. Родно осетљив језик употребљен је у 20 примера док је родно неосетљив у 46. Дакле, број примера из 2006. у којима имамо

наведену титулу, звање у женском роду поред женског имена вршитељке функције, дакле у коме је дошло до слагања а затим и до слагања са предикатом је 20 или 30, 3%. Број примера у којима је назив функције у мушком роду а име особе женског рода те је предикат у облику женског рода је 46 односно 69, 7 %.

На основу ове анализе, може се констатовати да је употреба родно осетљивих облика за називе занимања, титуле, функцију у примерима из 2016. у односу на примере из 2006. године значајно повећана, односно практично дуплирана. Претпостављамо да је на овакво стање утицала друштвено-политичка ситуација односно напори стручњака и надлежних, као и донетих препорука да се употребом родно осетљивог језика може допринети побољшању стања свести и одговорности по питању родне равноправности.

Осим тога, у грађи из 2016. године уочили смо постојање разноврснијих именица које се јављају у женском роду у односу на оне из 2006. године. Тај однос приказан је у следећој табели:

Именица	2016.	2006.	Именица	2016.	2006.
<i>професорка/ професорица</i>	+	-	<i>комедијашкица</i>	+	-
<i>директорка/ директорица</i>	+	+	<i>подофицирка</i>	+	-
<i>ауторка</i>	+	-	<i>војничкица</i>	+	-
<i>председница</i>	+	+	<i>библиотекарка</i>	+	-
<i>потпредседница</i>	+	-	<i>трговкица</i>	+	-
<i>учитељица</i>	+	-	<i>предузетница</i>	+	-
<i>канцеларка</i>	+	+	<i>помоћница директора</i>	+	-
<i>министарка</i>	+	+	<i>стилисткица</i>	+	-
<i>стисатељица</i>	+	-	<i>кустоскица</i>	+	-
<i>политичарка</i>	+	-	<i>балерина</i>	+	-
<i>књижевница</i>	+	+	<i>посланица</i>	+	-
<i>представница</i>	+	-	<i>историчарка</i>	+	-
<i>грађанка</i>	+	-	<i>добитница</i>	+	-
<i>новинарка</i>	+	-	<i>докторка наука</i>	+	-
<i>уредница</i>	+	-	<i>активисткица</i>	+	-
<i>повереница</i>	+	-	<i>музичарка</i>	+	-
<i>генералица</i>	+	-	<i>композиторка</i>	+	-
<i>официрка</i>	+	-	<i>песничкица</i>	+	-
<i>мајсторица</i>	+	-	<i>фотографкица</i>	+	-
<i>шефица</i>	+	+	<i>филантропкица</i>	+	-
<i>стрељачица</i>	+	-	<i>редитељка</i>	-	+
<i>дактилографкица</i>	+	-	<i>сценаристкица</i>	-	+
<i>социолошкица</i>	+	-	<i>глумица</i>	-	+
<i>секретарка</i>	+	-	<i>поетеса</i>	-	+
<i>пунковница</i>	+	-	<i>продавачица</i>	-	+
<i>колегиница</i>	+	-	<i>јунакица</i>	-	+
<i>гасдарица</i>	+	-	<i>докторка</i>	-	+
<i>студенткица</i>	+	-	<i>радикалка</i>	-	+
<i>продуценткица</i>	+	-	<i>градоначелница</i>	-	+

На основу представљених резултата, констатујемо постојање чак 49 различитих именица у корпусу из 2016. године док је њихов број у корпусу из 2006. године свега 15.

6. Закључак

На основу анализе корпуса можемо да закључимо да у медијима данас доминира употреба родно осетљивог језика над употребом мушког граматичког рода. Са друге стране, испитана грађа из 2006. године сведочи пак о доминантној употреби мушког граматичког рода.

Примећујемо такође да су многи називи занимања, звања, титула које налазимо као семантички садржај у оба корпуса, у корпусу из 2006. године употребљавани у већем броју примера у граматичком мушком роду (**професор, директор, аутор, студент, уредник, секретар, писац**) док је за иста занимања у корпусу из 2016. године употребљен родно осетљиви језик (**професорка, директорка, ауторка, студенткиња, уредница, секретарка, списатељица**).

Такође, далеко већи опсег именица које означавају разна занимања, титуле и функције присутан је у грађи из 2016. године (49), док корпус из 2006. године сведочи о врло скромном броју ове врсте именица у женском роду (15).

У случајевима где је могуће употребити паралелне форме (у јавним обраћањима, текстовима закона, прописа и др.) као и у случајевима где су одређена занимања у множини, констатујемо да нема битне разлике између два корпуса, односно да су употребљене родно неосетљиве форме.

Сматрамо да је један од узрока приметног помака у употреби родно осетљивог језика, као што су показали резултати истраживања на посматрном корпусу из 2016. године, резултат залагања на промовисању родне равноправности путем бројних истраживања и публикација, како од стране релевантних језичких стручњака тако и од стране стручњака из области правних наука. Са друге стране, верујемо да су одређене медијске куће тежиле усвајању и примени препорука о употреби родно осетљивог језика. Осим тога, друштвене промене и околности последњих десетак година су утицале на обликовање нове реалности и мењању колективне свести, бар у

одређеној мери, те су родно осетљиви језички облици ушли у примену из потребе и самих новинара да уз помоћ адекватног језичког облика учине видљивом како функцију тако и особу која ту функцију врши.

Мишљења смо такође и да би свеобухватније истраживање на већем узорку свакако дало прецизнију слику о овом питању. У циљу даљег истраживања требало би укључити и остале дневне листове како би се утврдило, на пример, да ли се у неким дневним новинама примењују препоруке о употреби родно осетљивог језика у већој мери у односу на друге.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- БАЋЕВИЋ, БЛАГОЈЕВИЋ и др. 2010: Баћевић Јана, Јелисавета Благојевић, Даша Духачек, Тамара Цамоња-Игњатовић, Мартина Вукасовић, Драгана Поповић, Адриана Захаријевић. *Анализа родне димензије у високошколском образовном материјалу*, Београд: Центар за студије рода и политике, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, 2010.
- ЈАРИЋ, РАДОВИЋ 2011: Јарић Весна, Надежда Радовић. *Речник родне равноправности, друго измењено и допуњено издање*, Београд: Управа за родну равноправност Министарства рада и социјалне политике, 2011.
- МРШЕВИЋ 2011: Мршевић, Зорица. *Ка демократском друштву – родна равноправност*, Београд: Институт друштвених наука, 2011.
- ПЕТРУШИЋ, КОНСТАНТИНОВИЋ ВИЛИЋ 2012: Petrušić Nevenka, Slobodanka Konstantinović Vilić. *Modeli rodne senzitivizacije obrazovanja pravnika/pravnica*, Zbornik radova „Prava djeteta i ravnopravnost polova – između normativnog i stvarnog“, 2012, str. 519–542.
- САВИЋ, ЧАНАК и др. 2009: Савић Свенка, Маријана Чанак, Вероника Митро, Гордана Штасни. *Род и језик*, Нови Сад: Женске студије и истраживања и Футура публикације, 2009.
- ФИЛИПОВИЋ 2009: Филиповић, Јелена. *Родно осетљиве језичке политике: теоријске поставке и методолошки поступци*, Београд: Анали Филолошког факултета, 21, 2009, стр.109-127.
- ФИЛИПОВИЋ, КУЗМАНОВИЋ 2012: Филиповић Јелена, Ана Кузмановић. *Водич за родно осетљив приступ медијима у Србији, препоруке и досадашња пракса*, Београд: Управа за родну равноправност Министарства рада, запошљавања и социјалне политике, 2012.
- ФИЛИПОВИЋ 2011: Filipović, Jelena. *Rod i jezik (Gender and Language)*, in: Ivana Milojević & Slobodanka Markov (eds), *Uvod u rodne teorije (Introduction to Gender Theories)*. Novi Sad: Centar za rodne studije & Mediterran Publishing, pp. 409-423. 2011.

НОВИНСКИ ЧЛАНЦИ

Слика жена у медијима и даље стереотипна, Данас, 12.01.2016. Фonet
Зашто је повучен закон о равноправности жена и мушкараца, Политика, 18.02.2016.

Михајловић Повлачимо закон због додатних консултација, Политика, 12.02.2016.
Тањуг

Ниједно министарство не занима језичка политика, Данас, 13.10.2014.

Полна равноправност узмиче пред родном, Политика, 09.11.2015.

Nataša V. Ignjatović

LE LANGUAGE SENSIBLE AU GENRE DANS LE DISCOURS PUBLIC

Résumé

L'emploi des formes du langage sensibles au genre dans les médias contribue à la prise de conscience de l'égalité des genres. Étant donné que la loi sur l'égalité des genres a été adoptée en 2009. et qu'il a été annoncé plusieurs fois dans les médias qu'un nouveau projet de loi serait adopté en 2016, nous voulons vérifier si les formes du langage sensibles au genre sont utilisées dans la presse quotidienne, donc dans le discours public. De plus, nous voulons faire une étude comparative pour voir s'il existe une différence importante par rapport à la période de dix ans auparavant.

D'un côté, le corpus est composé d'articles de presse des quotidiens en ligne *Blic*, *Danas*, *Politika*, plus précisément de ceux qui sont publiés dans les rubriques de politique, science et éducation depuis le début du janvier 2016 jusqu'à la fin du février 2016 et de l'autre côté d'articles de mêmes rubriques et de mêmes quotidiens datant de l'an 2006.

Nous considérons que le (non) emploi des formes du langage sensibles au genre transmet l'attitude de la société envers l'égalité des genres. En utilisant la méthode d'analyse de contenu, notre objectif serait de repérer les formes sus-dit dans le contexte dans lequel elles (n') apparaissent (pas) et de comparer de suite avec la situation de dix ans auparavant.

Mots-clés : langage sensible au genre, presse quotidienne, analyse de contenu, égalité des genres.

